

“Sånn typisk scene fra en polsk komedie egentlig.”

Bruk av humorbasert videostimuli i forskning på talere av norsk som andrespråk

Anne Golden og Toril Opsahl

MultiLing, Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne artikkelen presenterer en metodisk framgangsmåte som innlemmer humoristiske videoinnslag i fokusgruppesamtaler med talere av norsk som andrespråk. Framgangsmåten er testet ut i et prosjekt der vi blant annet har undersøkt hvordan stereotypier spiller inn på språklæring og kommunikasjon blant voksne polske innvandrere i Norge. Dette temaet kan være ganske sensibelt, og for å gjøre det mindre krevende har vi startet samtalene ved først å vise klipp fra tre ulike, forsøksvis humoristiske framstillinger av møter mellom polakker og nordmenn, som alle har vært sendt på norsk TV. Disse framstillingene er – som ofte ellers i norske medietekster – nokså ensidige og basert på stereotypiske forventninger både til kjønn, språkkompetanse, yrke og adferd. Klippene har vist seg å frembringe interessante data som kommer inn på forhold som det i utgangspunktet kan være krevende å dele med fremmede forskere. Å se stereotypier og emosjoner i sammenheng har vist seg å være fruktbart, og vi mener at bruken av videostimuli – og særlig de som er ment å være humoristiske – tilfører en ekstra dimensjon til fokusgruppetodikken, ikke minst når deltakeres egne erfaringer står i sentrum. Studier av forestillinger om f.eks. dialektal variasjon, nasjonale minoritetsspråk og andre innvandrerspråk enn polsk kan trolig skos over

samme lest som studien vår, for erfaringene våre er at humor og videostimuli kan utvide perspektivet og inspirere deltakere til å bidra med viktige innsikter i identitetskonstruksjoner, andrespråklæring og -bruk.

Nøkkelord: *humor, stereotypier, metode, videostimuli, polsk, fokusgruppesamtaler*

Introduksjon

I denne artikkelen presenterer vi en framgangsmåte som vi har prøvd ut i prosjektet *Andrespråskommunikasjon i arbeidslivet – om polske immigranter i Norge* (NorPol) (UiO, 2020–2024), der vi undersøker ulike forhold som bidrar til å hemme eller fremme kommunikasjon mellom polakker og nordmenn. Vi ser både på sosiokulturelle, interaksjonelle og lingvistiske faktorer, og blant de sosiokulturelle står framstillingen av polske arbeidstakere i Norge – både språklig og kulturelt – sentralt. Ett av temaene prosjektet ønsker å få innsikt i, er hvordan voksne polakker forholder seg til de mer eller mindre endimensjonale framstillingene i norske medier av polakker som (mannlige) kroppsarbeidere med svake språkferdigheter i norsk, og som tar litt lett på norske lover og regler (Dyrlid, 2018; Slåke, 2018; Golden & Opsahl, 2019; Obojska, 2020). Vi undersøker om slike stereotypier er utbredt, og om en slik snover framstilling påvirker språkinnlæringen eller vanskeliggjør sosial inkludering (Golden & Opsahl, 2023; Opsahl & Golden, 2023). Dette forskningsområdet er komplekst og følsomt, og det er viktig at framgangsmåten er etisk forsvarlig. Vi har valgt en emisk tilnærming, som vil si at vi ønsker å få fram deltakernes eget syn og høre deres egne stemmer. For å samle inn data valgte vi derfor å samle deltakerne i fokusgrupper, noe vi har god erfaring med fra tidligere prosjekt, og da er det viktig å skape en åpen og trygg atmosfære. Vi startet med å vise noen humoristiske videoklipp basert på norskproduserte filmer, serier og programmer vist på NRK. Klippene illustrerer på ulike, men overdrevne og stereotypiske måter voksne polakkers møte med norsk virkelighet. På denne måten kunne vi starte med å høre om deltakernes syn på om klippene fungerer som humoristiske, og om deres opplevelser av dem. Både gjennom valg av igangsettere og gjennom vår egen framtoning forsøkte vi å gjøre møtet både morsomt og ufarlig.

I denne artikkelen vil vi drøfte de metodiske valgene våre nærmere, og vi stiller spørsmålet: *Hvordan studere erfaringer med stereotypier og inkludering i en andrespråkskontekst?* Temaet er altså selve den metodiske framgangsmåten. Vi tør hevde at framgangsmåten vi brukte, kan ha overføringsverdi til studier av andre grupper av innlærere av norsk som andrespråk eller andre minoriserte grupper i det norske språksamfunnet. Slik er artikkelen også et supplement til *NOAs* temanummer om metoder i andrespråksforskningen fra 2021. Siden fokuset er polske arbeidsmigranter, gir vi i det følgende først en kort presentasjon av denne gruppas migrasjonshistorie. Dette gjør vi for å vise hvilken kontekst deltakerne befinner seg i, og situere forskningen i tid og sted. Vi gjengir også kort noen resultater fra vår egen forskning som bygger på metoden vi diskuterer i denne artikkelen. Valg av metodisk framgangsmåte begrunner vi videre både med støtte i humorens betydning og rekkevidde, og på bakgrunn av erfaringen vi har gjort oss med bruk av igangsettere og (humoristiske) videostimuli i fokusgrupper. Etter en kort redegjørelse for forskningsstatus over liknende studier følger hovedstammen i denne artikkelen: en redegjørelse for og diskusjon av den metodiske framgangsmåten vi brukte i NorPol-prosjektet, supplert med noen illustrerende eksempler. Vi runder av med noen overordnede tanker om videreføring av framgangsmåten, og hvilke implikasjoner vi ser for oss at den kan ha for videre forskning.

Bakgrunn

Migranter fra Polen utgjør i dag den aller største gruppa av det SSB regner til kategorien innvandrere. Ved inngangen til 2023 var 107.442 av Norges 877.227 innvandrere fra Polen (SSB, 2023). I tillegg kommer godt og vel 16500 norskfødte med innvandrerforeldre. Den polske innvandringshistorien til Norge har lange røtter tilbake til 1800-tallet, men det er først når vi når det Friberg og Golden (2014) kaller den andre og den tredje fasen i moderne polsk-norsk migrasjonshistorie, at polsk tilstedeværelse begynner å bli tydelig. Den første fasen er de par tusen politiske flyktingene som ble innvilget asyl på begynnelsen av 1980-tallet. Den andre fasen koples til kommunismens sammenbrudd og bilaterale avtaler om midlertidig sesongarbeid på 1990-tallet, som primært innebar kortvarig og sirkulær migrasjon, for eksempel i samband med innhøsting

i landbruket. Den tredje fasen innledes med Polens inntreden i EU i 2004, som åpnet arbeidsmarkedet i EØS-området i en periode med stor etterspørsel etter arbeid. De arbeidsmigrantene som kom i denne perioden, var særlig konsentrert om bygg og anlegg, industri og service, og var i all hovedsak menn (Friberg & Golden, 2014, s. 14). Etter hvert har kjønnsbalansen jevnet seg noe ut, men til tross for en mer variert utdanningsbakgrunn har kvinnenes inntreden i arbeidsmarkedet særlig vært gjennom omsorgs- og serviceyrker (ibid.). Det har nemlig vist seg å eksistere relativt tydelige hierarkier og en distribusjon av arbeidsoppgaver som speiler språkkompetansen: Dersom du ikke behersker norsk, er du utelukket fra enkelte stillingstyper (Kraft, 2017; Iglicka, Gmaj & Wierzejski, 2016). Det å eksponere en tydelig polsk identitet kan samtidig være en fordel i deler av arbeidslivet, der polskhet kan forbindes med det å være hardtarbeidende (f.eks. Dyrliid, 2018; Friberg, 2012). Ved første øyekast kan slike beskrivelser framstå som positive, men som Dyrliid (2018, s. 142) skriver, kan slike positive stereotypier også ha negative omkostninger “gjennom å basere seg på konstruksjoner av forskjeller som også kan forsterke en mulig utnyttning [...] og assosiere arbeidsmigrantene med smale segment i arbeidslivet”. En særlig sterk arbeidsmoral reflekteres både i et stereotypisk bilde av den polske “jordbærplukkeren” på 1990-tallet og i den polske allround-byggearbeideren på 2000-tallet, men er også gyldig blant høyt utdannede polske arbeidstakere i våre dager (Golden & Opsahl, 2023).

Stereotypier kan være med på å forme migrasjonserfaringer og identitetsforhandlinger (Creese & Blackledge, 2020). De utgjør samfunnets delte forestillinger om ulike sosiale gruppers kjennetegn (Fiske, Cuddy, Glick & Xu, 2002). Forestillingene representerer først og fremst dominante gruppers perspektiver, men deles av mange grupper, og en av tingene som har vært viktig i vår sammenheng, er hvordan stereotypier er nært knyttet til emosjonelle fordommer (Bye, 2015). Emosjoner kan være både bevisste og ubevisste, men har en fysiologisk kjerne. Slik kan latter, stemmeleie og ansiktsuttrykk fungere som en indikator på emosjoner (Ekman, 1999; Aarnes, u.å.). Sammenhengen mellom stereotypier og emosjoner er en medvirkende årsak til at vi har valgt humor som en inngang til studiet av stereotypier. Disse kan igjen vise seg å være avgjørende for om minoriserte språk tas i bruk av nye generasjoner. Måter som norske medier skaper og sprer negative stereotypier koplet til polske migranter på, “[...] may encourage young people of Polish origin to dis-

sociate themselves from their Polish language and cultural heritage,” skriver Obojska (2021, s. 440).

I NorPol-prosjektet har vi undersøkt hvordan voksne, høyt utdannede polske talere av norsk som andrespråk møter slike stereotypier. I Opsahl & Golden (2023) utførte vi en kvalitativ studie av forholdet mellom profesjonell identitet og språkerfaringer – det vil si både språkbruk og språkopplæring. Vi utforsket deltakernes opplevelser med å manøvrere profesjonelle identiteter mens de møter forventninger forankret i stereotypier. Analysen av språkbrukernes individuelle erfaringer og identitetsforhandlinger, slik de kommer til uttrykk i narrativer som dukket opp i fokusgruppesamtalene, ga oss innsikt i et bredere sett av identitetskategorier enn dem som har vært dominerende i tidligere beskrivelser. I Golden og Opsahl (2023) gikk vi i dybden på særlig én fokusgruppesamtale og så nærmere på hvordan spenningsfeltet som oppstår når andrespråkstalere blir konfrontert med stereotypier, kan skape et nytt diskursivt rom for å utvise aktørskap, der forventninger kan utfordres og nye (profesjonelle) identiteter kan forhandles fram. Konfrontasjoner med stereotypier viste seg med andre ord å åpne for innblikk både i identitetsarbeid og språkerfaringer. Slike temaer kan likevel være vanskelige å nærme seg, siden deltakerne må håndtere en grad av sårbarhet (Golden & Opsahl, 2023; Opsahl & Golden, 2023). Det sårbare bunner blant annet i at stereotypiene som kommer fram, kan sette (polske) talere av norsk som andrespråk i skvis mellom et ønske om både å bevare og utfordre etablerte identitetskategorier. Alternative forståelser av det polske kan av og til være vanskelig å få øye på i en norsk kontekst (Opsahl, 2021), og det kan være utfordrende å gjøre andre egenskaper og identiteter relevante (Dyrlid, 2018, s. 141). Forventninger som bunner i stereotypier, kan også virke inn på muligheten for deltakelse og dermed språklæring og språkbevaring. Øverbekk og Kjelaas (2022) viser for eksempel hvordan det er vanskelig for enkelte barn og ungdommer med polsk bakgrunn å få innpass i norskspråklige fellesskap på skolen. Overordnede diskurser på samfunnsnivå ser ut til å ha innvirkning på innlæreres valg om å investere i språklæring og språkbevaring (Obojska, 2021), og et sted slike diskurser kommer til uttrykk, er nettopp i medier. Dette er noe av årsaken til at vi i NorPol-prosjektet aktivt har trukket inn mediefremstillinger av møter mellom polsk og norsk og bygger igangsetterne våre på medieklipp. Men det er ikke tilfeldig at klippene er ment å skulle være humoristiske: I neste delkapittel skal vi nemlig se hvordan humor også kan

være en vei inn til innsikter i erfaringer som kan være preget av sårbarhet. Et annet poeng vi tar opp, er at det ser ut til å være godt samsvar mellom bruk av humor og de kravene som stilles til vellykkede fokusgruppesamtaler.

Forskningsstatus

Humor og humorforskning

Humor kan virke befriende i samtaler mellom første- og andrespråksbrukere (Golden & Steien, 2018). I Norge er det meste av humorforskningen knyttet til medieforskning (f.eks. Kjus & Kaare, 2006), men det finnes noe forskning på holdninger til dialekter og minoritetsspråk der det er brukt humor. Melby (2008) har for eksempel sett på dialektbruken i NRKs serie “Team Antonsen” fra 2004, der hun gjennom en tekstanalyse av TV-programmet har undersøkt hvilke holdninger og stereotyper som kommer fram, og hvilke diskurser om språk og språkbrukere tekstene spiller på. Golden og Kulbrandstad (f.eks. 2022a, 2022b) har sett på imitasjon av innlærernorsk i underholdningsbransjen, både i sirkusverden, i revyefaget og blant stand-up-artister. Deres fokus er å undersøke hva som imiteres, og å gå inn i diskusjonen om hva som *kan* imiteres (Golden & Kulbrandstad, u.a.). I Sverige finner vi bl.a. humorforskning der effekten av latterliggjøringen av såkalt Rinkeby-svensk talt i multi-etniske urbane miljøer, undersøkes (Jonsson, Franzén & Milani, 2020). Jonsson og Franzén er knyttet til et prosjekt (2020–2023) om *Humor på allvar: Makt och motstånd i multietniska utbildningskontexter* ved Stockholms universitet, som belyser hvordan humor og latter kan være del av både inkluderende og ekskluderende praksiser (f.eks. Franzén & Jonsson, 2023).

Bevisst bruk av humor som integrert del i flerspråklighetsforskningen ser ellers ut til å være ganske fraværende i en nordisk kontekst. Vår inngang til bruken av humor er, som sagt, som igangsetter i fokusgrupper for å skape en avslappet atmosfære innledningsvis. Et underliggende premiss er dermed at humor bidrar til god atmosfære og virker både avstressende og kontaktfremmende. Kjus og Kaare (2006, s. 20) trekker fram at:

[Humoren] tar ofte opp emner som er vanskelige, konfliktfylte eller tabuerte i fellesskapet. Derfor vil for eksempel konflikter som man offisielt ikke vil bekrefte eksisterer, eller temaer det ikke er god tone å snakke om, fritt komme fram i form av humor. Humor, og kanskje særlig vitser, kan derfor være en nøkkel til forståelse av den kollektive identitet og de problemer, konfliktområder og tabuer som knytter seg til denne. Humoren blir et korrektiv til mer artikulerede, offisielle versjoner av samfunnets idealer og normer.

Ut fra dette forstår vi at bruk av humor lettere kan peke på vanskelige temaer, siden man ikke spør direkte, men lar tematikken komme fram gjennom det humoristiske innslaget. Men det er samtidig viktig å være seg bevisst at humor forutsetter en form for innforståthet, et fellesskap, en felles kultur, noen felles holdninger og verdier (Melby, 2008, s. 41). Konteksten, tilhørerne og spørsmål om legitimitet er også avgjørende for at humoren skal få den ønskede effekten (De Fina & Georgakopoulou, 2012; Jonsson, Franzén & Milani, 2020). Ikke minst gjelder dette humor som knytter seg til språklig variasjon og ulike varieteter (ibid.).

Kjus og Kaare (2006) nevner både fellesskap, samfunn og kollektiv identitet i sin beskrivelse av humorens potensial ovenfor. For oss er det særlig humorens inkluderende potensial som er interessant. Ifølge Andreone og Amore (2019, s. 2) kan humor virke som et svært nyttig redskap for å legge til rette for inkludering, siden humoren kan øke forståelsen på tvers av grupper. Men det at humor henger tett sammen med andre emosjoner og er så kontekstavhengig og koplet til et definert fellesskap, gjør at humor også kan skape en effekt av utenforskap og noe sårt. For humor kan latterliggjøre, og grensen kan være hårfin. Som Lockyer og Pickering (2005, s. 2) understreker, er vitser “dependent on the time and place in which they are made or reproduced”. Spørsmålet om hvem som trues av hvem, og hvilke konsekvenser det kan ha, kan likevel være avgjørende for om en vits blir oppfattet som støtende. På denne måten kan humor på samme tid både forutsette og skape et “vi” og et “dem”, og slik virke både inkluderende og ekskluderende.

Latter kan være et uttrykk for at en finner noe morsomt, og “[s]hared laughter can also be used as a signal of group identity and intimacy” (Ruiz-Madrid & Fortanet-Gómez, 2015, s. 247). Latter må forstås som del av interaksjonen, og at den har en sosial mening. Man ler ikke nødvendigvis av selve vitsen, men sammen med venner for å vise dem at

du “understand them, that you agree with them, that you are partly in the same group with them, you are laughing to show that you like them, you might even love them” (Scott, 2016). Dessuten fører latter til at en blir mindre stresset. Den regulerer følelsene våre og får oss til å føle oss bedre. En kinkig og flau situasjon kan forandres til en morsom situasjon. I en studie av terapisamtaler viser Halvorsen (2022) at latter blant annet kan bidra til at pasientene åpner opp og forteller om emosjonelle erfaringer. Siden én av de sosiale funksjonene til humor i en gruppe er å dempe spenning og konflikt i gruppa, og humor og felles latter bidrar til å forene og skape fellesskap (Ziv, 2010, s. 13) og øke trykgheten, har vi altså prøvd ut en humoristisk innledning i våre fokusgrupper. Som vi ser i utdragene senere i artikkelen, førte både videoklippene og diskusjonene av dem til humring og latter.

Fokusgruppeintervjuer i norsk (andrespråks-)forskning

En litteraturgjennomgang viser at bruk av fokusgrupper ikke ser ut til å være særlig utbredt verken i norsk migrasjonsforskning generelt eller i forskning på norsk som andrespråk; det er oftere benyttet som metode i norsk helseforskning. Det finnes flere studier av lærere og lærerstudenter (f.eks. Vikøy & Haukås, 2023; Iversen, 2020) der fokusgrupper forekommer, men uten at deltakerne nødvendigvis selv er talere av norsk som andrespråk. I praksis viser det seg at det ikke alltid er så lett å skille mellom fokusgruppeintervjuer og andre former for intervjuer. Noen studier bærer preg av en fokusgruppetilnærming uten at metoden benevnes eksplisitt, og andre studier kalles fokusgruppeintervjuer, men fungerer mer som gruppeintervjuer, dvs. uten særlig interaksjon mellom deltakerne. Vi kommer tilbake til flere detaljer om bruk av fokusgrupper om litt, men det er først som sist greit å slå fast at det finnes slektskap til kvalitative forskningsintervjuer (Molde & Wunderlich, 2021). Metoden vi benytter, skriver seg inn i tradisjonen for talerfokuserte tilnærminger (Golden & Steien, 2018) og er tett forbundet med en narrativ forsknings-tradisjon (Golden, Steien & Tonne, 2021). Et overordnet trekk ved disse tilnærmingene er en økende interesse for emiske perspektiver. Dette er studier som tar på alvor at subjektive faktorer spiller en rolle for andrespråklæring og -bruk.

Blant studier som (mer eller mindre) eksplisitt anvender en fokusgruppeintervjutilnærming i forskning der deltakerne har norsk som andrespråk, er studiene fra SKI-prosjektet (Språk, kultur og identitet, 2008–

2013). I dette prosjektet har Golden og Lanza i flere studier (f.eks. Golden og Lanza 2013a, 2013b; Lanza & Golden, 2022) undersøkt migrantlegers møte med det norske (og svenske) samfunnet og deres språklæringserfaringer og holdninger til ulike temaer knyttet til språk- og kulturkontakt, slik som konseptualiseringen av egen kultur, synet på og bruken av litterasitet i livene deres og oppfattelsen av egen profesjonell identitet. Andre eksempler er Golden og Lanzas (2015) studie av eldre norskamerikaneres identitetskonstruksjoner og norskbruk, De Fina, Golden og Tonne (2022) som blant annet løfter fram hvor emosjonelt ladet språklæringsprosessen kan være også hos høyt utdannede kvinner, og Golden og Opsahls ulike studier av høyt utdannede polske innvandrere (Golden & Opsahl, 2023; Opsahl & Golden, 2023).

Andre studier der fokusgrupper er nevnt som metode, er prosjektet til Selj (2019) der hun undersøker hvordan internasjonale studenter med norsk som andrespråk og noen av deres universitetslærere opplever utfordringer knyttet til gjennomføring av fagstudier på norsk. I tillegg finnes det noen masterstudier som oppgir bruk av fokusgrupper i forbindelse med klasseromsstudier, for eksempel Meissner (2018), som benytter fokusgruppe med elever i videregående opplæring i sin studie av formativ vurdering av skriftlig engelsk som et andrespråk i Norge.

Fokusgrupper i datainnsamling

Ifølge Prior (2018, s. 234) ble ikke fokusgrupper som datainnsamlingsmetode særlig benyttet i samfunnsvitenskapen før på 1980- og 90-tallet. Da dukket denne metoden opp i kjønnsforskning, kommunikasjons- og mediastudier, samt i sosiologi og sosialpsykologi (Wilkinson, 2004). Selv om bruk av fokusgrupper kan spores tilbake til 1920-tallet, ble den, før den gjorde sitt inntog i samfunnsvitenskapen, mest assosiert med markedsføringsstudier (Liamputtong, 2011; Morgan & Hoffmann, 2018), særlig for å undersøke forbrukeres vurdering av nye produkter. I anvendt språkvitenskap slo metoden for alvor igjennom da Dörnyei (2007) rettet søkelyset mot denne spesielle intervjuteknikken, selv om den sporadisk var blitt brukt av veletablerte forskere tidligere, slik som for eksempel Hyland (2002) om akademisk skriving.

Krueger (1994, s. 6) definerer fokusgruppeintervju som “carefully planned discussions designed to obtain perceptions on a defined area of

interest in a permissive, non-threatening environment”. Toleranse i ikke-truende omgivelser og hele konteksten for datainnsamlingen spiller altså en rolle, slik som moderatorens opptreden, en uformell stil og viktigheten av å få deltakerne til å føle seg betydningsfulle. Forskingen lister opp flere faktorer som skiller bruk av fokusgrupper fra andre datainnsamlingsmetoder, blant annet at deltakerne diskuterer og interagerer med hverandre heller enn å svare på spørsmål. Prior (2018, s. 235) understreker at “focusgroups are not simply group interviews” og at målet “is not for the group to reach a consensus or to respond to the moderator one by one, but to generate discussion (even disagreement) among one another and to bring out members’ various viewpoints and experiences”. Robinson (2020, s. 338) hevder at fokusgruppediskusjoner skaper en “important special space for individuals to interact with each other and so generate data and insights that would not otherwise be accessible to the researchers”. Morgan og Hoffman (2018, s. 251) regner interaksjonen som et definerende trekk ved fokusgrupper og trekker fram at “sharing and comparing” er en viktig del av slike interaksjoner. Deling inkluderer diskusjoner om hva likhetene består i, og sammenlikning kan også vise fram forskjeller mellom deltakerne. Vi vil legge til at både ‘deling’ og ‘sammenlikning’ gjelder deltakernes erfaringer så vel som hva de mener om et tema. I den pågående samtalen får dermed forskerne ikke bare innsikt i disse likhetene og forskjellene, men også i begrunnelsene. Li-amputong (2011, s. 5) legger vekt på at “a focus group is a research tool that gives a ‘voice’ to the research participant by giving him or her an opportunity to define what is relevant and important to understand his or her experience”.

Swartling (2007, s. 3) hevder at det kreves visse ferdigheter av forskerne for å lykkes i å få et godt resultat ut av et fokusgruppeintervju, og viser til Kruegers liste over personlighetstrekk og atferd som bidrar til dette (jf. Krueger, 1998). Dette er blant annet at de må vise oppriktig interesse for både temaet og deltakernes syn, ha evne til å skape en god atmosfære og utvise humoristisk sans. Forskernes rolle er snarere som moderator eller formidler, og flere – bl.a. Wellings, Branigan og Mitchell (2000) – trekker fram fordelene av å være to. Moderatorene legger til rette for samtalen med et semistrukturert opplegg i stedet for å intervju på den tradisjonelle måten (Prior, 2018).

På engelsk blir interaksjonen i gruppene kalt både ‘focus group interview’, ‘focus group discussion’ og ‘focus group conversation’, og på

norsk er dette blitt oversatt til både fokusgruppeintervju og fokusgruppe-samtale. I forskning som har med identitetskonstruksjoner, emosjoner og holdninger å gjøre – altså der det ikke bare er innholdet i samtalen som er i fokus, men også måten deltakerne uttrykker og posisjonerer seg på – finner vi at (fokusgruppe)samtale er en bedre betegnelse enn (fokusgruppe)intervju. Det er her vi mener metoden skiller seg mest fra gruppeintervju, og vi foreslår derfor å kalle datainnsamlingsmetoden vi bruker, for fokusgruppesamtaler.

Det viktigste er nok likevel – særlig i grupper der deltakerne bruker sitt andrespråk – at moderatoren eller moderatorene selv deltar i samtalen og får med alle deltakerne. Golden og Lanza (2013b) hevder at det i slike grupper kan være en fordel med få deltakere i hver gruppe, slik at det blir lettere å komme til orde. Selv har de hatt gode erfaringer med to til tre deltakere (og to moderatører som deltar). Andre forskere anbefaler flere deltakere, og argumentene er at en da får fram flere syn som kan diskuteres. Dette kan etter vårt syn like gjerne føre til at diskusjonen blir mer flyktig, mens den blir mer spontan når det er få deltakere. Noe av hensikten er at det blir en mest mulig naturlig samtale der alle tør å si det de ønsker.

Introduksjonsfasen er uhyre viktig. Ifølge Krueger (2002) er de første minuttene i diskusjonen kritiske, siden moderatorene i løpet av svært kort tid må sette tonen og skape en åpen stemning. Ulike oppvarmingsøvelser eller småsnakk kan bidra til å løse opp stemningen og knytte en forbindelse til selve temaet. Når samtalen først er i gang, har moderatoren(e) også mulighet til å trekke seg noe tilbake og bli mindre synlig(e) (Golden & Lanza, 2013b) og dermed overlate snakkingen til deltakerne. Deltakerne i fokusgrupper velges ut ifra sine kunnskaper og interesser for et tema og er derfor for “eksperter” å regne. Måten deltakerne blir tatt imot på, og hvordan forskerne på ulike måter får formidlet hvor verdifullt deltakernes bidrag er til forskningen, er av avgjørende betydning (jf. Robinson, 2020).

Noen hevder at deltakerne bør være ukjente for hverandre (Cohen, Manion & Morrison, 2011), men her er meningene delte. Både Golden og Lanza (2013b) og Opsahl & Golden (2023) har fått gode data fra fokusgrupper der deltakerne kjenner hverandre. Det samme ser ut til å være tilfellet i studier av norske lærerkolleger (f.eks. Vikøy & Haukås, 2023). Det har også vært litt diskusjon om hvorvidt sensitive temaer egner seg for å bli utforsket i fokusgrupper. I humanistisk og samfunns-

vitenskapelig forskning kan dette være temaer som stereotypier, tilhørighet og emosjoner knyttet til ulike temaer, f.eks. språklæring og bruk av andrespråket. Wellings, Branigan og Mitchell (2000, s. 255) erfarer imidlertid at fokusgrupper nettopp får fram gode data om sensitive, i deres tilfelle helserelaterte, temaer, som andre metoder ikke frembringer like godt. Dette kom også fram i en studie om to voksne legers erfaringer med egen andrespråklæring og -bruk, der dialogen både ble åpenhjertig og usjenert (jf. De Fina, Golden & Tonne, 2022).

En mulig årsak til at det ser ut til å eksistere få studier med deltakere med norsk som andrespråk i fokusgrupper, er forhold ved talernes språkkompetansenivå. Det kan oppleves som krevende og sårbart å uttrykke til dels kompliserte resonnementer på andrespråket på et tidlig tidspunkt i tilegnelsesprosessen. Vi vil imidlertid argumentere for at metoden er egnet også til å inkludere nye brukere av et språk. Den gode tonen som vi var inne på ovenfor, er en forutsetning; den kan også åpne for oversettelser, kodeveksling og andre typer transspråkingspraksiser. Det dialogiske preget som kjennetegner for eksempel historiefortelling (De Fina, 2009), og den samkonstruksjonen av mening som ligger til grunn, kan både gjelde innholdet og det språklige (Opsahl & Golden, 2023, s. 118). Men dette forutsetter støtte, både interaksjonelt og i form av en trygg og åpen atmosfære. Ovenfor nevnte vi noen av de personlighetstrekkene som Krueger (1998) trakk fram som fordelaktig hos moderatorene i en fokusgruppe, og som kunne styrke den ønskede atmosfæren. Her er det verdt å merke seg at humoristisk sans ('a sense of humor') er oppgitt som en relevant egenskap. I vår bruk av fokusgrupper er humor en integrert del, og i neste kapittel ser vi nærmere på den metodiske framgangsmåten vi utviklet i NorPol-prosjektet.

Utprøving av en metodisk framgangsmåte

Forberedelser

Vi inviterte deltakere med polsk bakgrunn og arbeidserfaring i Norge til å snakke med artikkelforfatterne om mulige stereotypiske oppfatninger som polakker kan møte i det norske arbeidslivet, og eventuelle (stereotypiske) oppfatninger som arbeidstakere med polsk bakgrunn har om nordmenn. Denne informasjonen fikk de i et informasjonsskriv som ble sendt ut på forhånd. Deltakerne var mellom 25 og 45 år, hadde alle

høyere utdanning og yrker som var relevante for utdanningen. Vi gjennomførte seks samtaler med varighet på drøyt en time hver, hvorav to fant sted via Zoom pga. den daværende situasjonen med Covid-19-pandemien. Til sammen deltok sju kvinner og fem menn. I de fleste gruppene kjente deltakerne hverandre fra før, det vil si at vi spurte en kontaktperson om vedkommende hadde en bekjent som ville være med. “Ekspertrollen” som vi nevnte ovenfor, var viktig og motiverende for flere av deltakerne våre. I denne artikkelen presenterer vi eksempler fra tre av samtalenene, nærmere bestemt samtalenene mellom hhv. Jakub og Julia, Marek og Jana (alle mellom 30 og 40 år), samt Ewa og Maja (begge rundt 30).¹

Siden deltakerne oppmuntres til å reagere på hverandre eller utdype hverandres kommentarer i en fokusgruppe, vil det ofte utvikles en gruppedynamikk hvor deltakerne driver diskusjonen videre og tar i bruk en mer uformell, dagligdags tone hvor det er plass til vitser, anekdoter, eriting, småkrangling og, ikke minst, fortellinger. Dette er en fordel, da folks kunnskap og holdninger ikke alltid er ferdigformulert i begrunnede resonnement som egner seg som svar på direkte spørsmål (jf. Liamputtong, 2011). En slik dynamikk vil som tidligere nevnt også kunne åpne for eller baseres på bruk av humor. Vi var tidligere inne på krav til en god fokusgruppe, og flere forskere understreker viktigheten av en god og avslappet atmosfære (f.eks. Breen, 2006; Liamputtong, 2011) uten redsel for å bli dømt eller latterliggjort av de andre deltakerne i gruppa (Hennink, 2007). Vi var bevisste på å legge til rette for en ikke-truende kontekst, ved at settingen ble gjort uformell og så lite styrende som mulig, slik at deltakerne kunne føle seg vel (Prior, 2018). Opptakene ble gjort på Universitetet i Oslo, i en videostue tilhørende MultiLings lab². Her er innredningen fargesterk og relativt hyggelig, med sofa, teppe og puffer, og vi tilbød deltakerne kaffe og sjokoladekjeks.

Videoklippene og deres humorpotensial

De tre videoklippene vi la til grunn, spenner over en drøy tjuetårsperiode. Det første klippet, fra 1996, er hentet fra TV-serien *Trotto Libre* og er et av de første eksemplene på satirisk framstilling av polsk arbeidsmigrasjon i norsk fjernsyn (Slåke, 2018, s. 49). “Heisann Montebello!” med

¹ Av hensyn til deltakernes anonymitet oppgir vi ikke mer om deres bakgrunn.

² <https://www.hf.uio.no/multiling/vi-forsker-pa/lab/>

styrtrike “Jacob Winche-Lanche” portrettert av Trond Kirkvaag som gjennomgangsfigur er en parodisk versjon av lokalnyheter tilpasset et publikum i et veletablert og fasjonabelt villamiljø på Oslo vest. Smått og stort som kan interessere de kondisjonerte kretser, som kilopris på Beluga-kaviar, kongestoff og Jaguar-modeller med god plass til golfbager, rapporteres på sterkt overdrevet, satirisk vis. Serien starter med musikk og bilder som bringer tankene til den amerikanske såpeoperaen *Dynastiet* og liknende serier som gikk på norsk TV på 1980- og 90-tallet. I det klippet vi viste, oppfordrer Winche-Lanche naboer som “har polakk” (sic) om å be polakkene parkere lengre unna, slik at ikke nabolaget besudles av en sliten bilpark med fremmede skilter. Om litt skal vi se at dette klippet vakte ulike reaksjoner hos deltakerne våre.

Det andre klippet var hentet fra TV-serien *Kampen for tilværelsen* (2014), som følger den polske lingvisten “Tomasz Novak” til Norge på jakt etter faren sin. Klippet vi viste, er en scene der Tomasz gjør et forsøk på å krysse grensen til Norge i en bil fullstappet med mannlige, polske gjestearbeidere. Ved første forsøk blir de nektet innreise på grunn av slitte bildekk. Etter en sving innom parkeringsplassen ved et av kjøpesentrene på Svinesund og et raskt “lån” av fire nye dekk, blir de på nytt stanset ved grensen og denne gang innbrakt for mistanke om tyveri av bildekk. Det er den samme blonde, kvinnelige snusspyttende grensevaktten de støter på ved hvert tilfelle. Tomasz klarer ved en tilfældighet å slippe unna og fortsetter sin ferd inn i Norge.

Det tredje klippet vi spilte av, var fra nyinnspillingen av filmklassikeren *Norske byggeklosser* (2018), der Atle Antonsen spiller en rekke ulike roller, blant annet “Mischa, håndverker fra Polen”. Hovedinnholdet i utdraget vi viste, er en scene der oppdragsgiver “Merete” på et nokså stotrende “Norwenglish” går gjennom detaljerte bestillinger for baderomsoppussingen hun ønsker gjennomført, og Mischa lynraskt svarer positivt bekreftende “yes” og “yes, of course” på alle mer eller mindre detaljerte bestillinger hun kommer med, inkludert regnfallsdusj og kjennskap til “Norwegian våtromsnormen”. Nøling og kroppsspråk etterlater liten tvil om at de neppe *egentlig* forstår hverandre, noe det mislykkede resultatet av baderomsoppussingen senere avslører.

I samtlige av klippene er det snakk om stereotypiske og overdrevne framstillinger av ulike karakteregenskaper, som er med på å danne utgangspunktet for det som er ment å være humoristisk. I hvilken grad deltakerne opplevde klippene som humoristiske, varierte, men alle klip-

pene engasjerte. For noen av deltakerne var det nok krevende å oppfatte hva som ble sagt, ikke minst i det første, “Heisann Montebello!”-klippet. Samtidig kom det tydelig fram at samtlige deltakere forsto at klippene hadde en intensjon om å være humoristiske. Deltakerne registrerte og anerkjente det å *gjøre humor*, uavhengig av om klippene skapte en reaksjon eller effekt forenlig med en humoristisk opplevelse (som f.eks. latter). For at humoren skal fungere, fordres et fellesskap, eller – som vi var inne på under gjennomgang av humorforskning over – en form for kollektiv identitet “med de problemer, konfliktområder og tabuer som knytter seg til denne”, som Kjus og Kaare (2006, s. 20) uttrykte det. Et poeng ved humoren som en nøkkel til forståelse av kollektiv identitet er at den stiller krav til autenticitet og legitimitet, både til konteksten og tilhørerne (De Fina & Georgakopoulou, 2012). En av våre deltakere, Jakub, utdyper et slikt autenticitetskrav i utdrag 1 etter at deltakerne er blitt spurt om hva polakker ville ha sagt om de norske karakterene hvis dette hadde vært vist i Polen.

Utdrag 1. Til stede: Toril, Anne, Jakub, Julia

- 1 Jak det er så stor forskjell mellom polsk nasjon i- s- på og norsk nasjon når vi prater om (.) hvor
- 2 mye liker vi å kritisere vår selv.
- 3 Ann mm (.)
- 4 Jak Det er veldig stor kritikk=
- 5 Ann mhm
- 6 Jak =mellom polske (.) mot andre polske og vi vi elsker å å å smile og tulle på hver på hverandre=
- 7 Jul ja
- 8 Jak =så vi syntes at ja v- det er kanskje fortsatt noe, kan jeg (.) hvordan kan jeg si det på norsk,
- 9 liksom kompleks vi kaller det, sånn inni polske nasjon at ja (.) vi er kanskje litt harry her og der
- 10 og (.) og da liker vi å vise det på sånn større i større grad enn det er i virkeligheten [ikke sant]
- 11 Ann [mhm]
- 12 Jak Men hvis det er polske skuespillere eller polske ((personer)) som gjør det det er helt okay.
- 13 Hvis det vært for eksempel en tysk film (.)=
- 14 Ann mhm [ja.] @@
- 15 Jul [@@]
- 16 Jak =da ville det vært en veldig mye bråk og, men igjen det finnes også folk som sier ømen come
- 17 on det skjer og det skjer også de bare kommenterer hva de kan si hva se kan se ikke sant
- 18 Jul eller opplever
- 19 Jak eller opplever

Tabell 1: Transkripsjonskonvensjoner

[ord]	Overlappende tale
(.)	Kort pause
£ord£	Humrende, smilende stemme
@	Latter
((ord))	Kommentar, usikker transkripsjon
. (punktum)	Tydelig fallende intonasjon
?	Tydelig spørrende intonasjon

Den kollektive identiteten og fellesskapet som humoren både forutsetter og kanskje bidrar til å skape, strekker seg ut over den konkrete interaksjonelle situasjonen; også erfaringen av å være del av et forestilt fellesskap som *nasjonen* utgjør, kan spille inn. Jakub forklarer hvordan det eksisterer et polsk “vi” som gjerne er kritiske mot hverandre og “elsker å smile og tulle på hverandre” (linje 6). Den delte kunnskapen om et komplekst fellesskap gjør det legitimt å spøke med noe på en overdreven måte, “i større grad enn det er i virkeligheten” (linje 10). Men for at dette skal fungere, må du være del av fellesskapet; er det polske personer, er det okay (linje 12), men er det noen andre, for eksempel tyske, ville det ikke fungert, men snarere skapt “veldig mye bråk” (linje 16). Samtidig er det ifølge Jakub andre som vil være langt mer tolerante overfor kritikk, og han følger opp med en utvidelse, der han framstiller andre, alternative reaksjoner gjennom konstruert direkte tale (“come on!”) rammet inn med lattermild stemme (linje 16–17). Med andre ord er det, som vi har vært inne på, et sterkt autentisitetsskrav som kan gjøre seg gjeldende når humor er kontekstavhengig og koplet til et definert fellesskap. Den samme handlingen vil ha svært ulik, for ikke å si motstridende, effekt i et annet forestilt fellesskap eller en annen kontekst (jf. “en tysk film”, linje 13). For at humoren skal fungere, må det altså framforhandles et fellesskap, en felles plattform for evaluering. Det at Jakub påkaller et slikt fellesskap, blir interessant nok også oppfattet som en mulig humoristisk handling som resulterer i humring og latter hos tilhørerne.

I det følgende skal vi se at alle klippene ikke fungerte like godt i alle grupper, men vi vil påstå at de likevel fungerte som igangsettere og framkalte mye latter og humring. Blant gruppene var det noe ulik dveling med videoene; noen deltakere kom tilbake til videoene mer eller mindre gjennom hele samtalen, mens i andre grupper diskuterte de videoene først, uten å nevne dem igjen. Alle klippene frembrakte reaksjoner, og i neste delkapittel ser vi nærmere på hvert av klippene og på kommentarene deltakerne gav.

Heisann, Montebello!

Det første klippet vakte ikke umiddelbare reaksjoner hos alle deltakerne våre. En årsak er antakelig at det var vanskelig å fange opp selve innholdet på grunn av den mumlende, litt arkaiske måten Kirkvaag-karakteren Jacob Winche-Lanche snakker på, der setningene spyttes ut gjennom munnviken. Men Ewa, som vi møter i utdrag 2, oppfattet nok til å vurdere den som “litt ubehagelig” (linje 2) og “ikke så morsom” (linje 7). Maja reflekterer videre over at den er “tatt på kornet” (linje 8), og mener at det ikke er videoen som er krenkende, men heller “den holdninga noen har til hushjelp eller byggere” (linje 8–9).

Utdrag 2. Til stede: Toril, Anne, Ewa, Maja.

- 1 Tor Men tror dere den kunne blitt sendt i dag? altså (..)
- 2 Ewa mhm. Og den var på en måte litt ubehagelig
- 3 Tor ja
- 4 Ewa liksom fordi at han @@ prøvde å vy- prøvde å vise at polakk er polakk er en slave ikke sant som man kan ha på en måte.
- 6 Ann Nettopp ja
- 7 Ewa Så det var litt sånn, (smattelyd) ikke så morsom da (.) ja.
- 8 Maj Men samtidig det her veldig på kornet eh med tanke på den holdninga noen har til hushjelp eller
- 9 til byggere eller sånt=
- 10 Ann ja
- 11 Maj =så det er på en måte (.) det er ikke (.) det er den holdninga som man gjør narr av
- 12 Tor jah
- 13 Maj så jeg tror det kunne ha gått altså det spørs hvilket program men jeg tror det kunne ha gått på TV
- 14 i dag fordi det er ikke i seg selv krenkende (.) det er den holdninga som er krenkende.

I tillegg til at det var vanskelig å oppfatte hva Winche-Lanche sa, er en mulig årsak til at klippet ikke frembrakte noen reaksjon hos alle andre, det gammelmodige, og ekstremt overdrevne preget, som ikke åpnet for en felles grunn for evaluering. Dette var ikke “vår” felles virkelighet. En annen av deltakerne mumlet rett nok at “dette er jo rene *Dynastiet*”, da vi viste introduksjonen som nettopp spiller på estetikken i åpningssekvensene i eldre amerikanske såpeserier. Men også i de tilfellene der klippet ikke ble oppfattet med én gang, genererte det nye narrativer, som vi ser et eksempel på i utdrag 3.

Utdrag 3. Til stede: Toril, Anne, Marek, Jana.

- 1 Tor han brukte faktisk uttrykket dere som har [polakk] (.)
2 Mar [ja som har, ja], det var det han sa ja, ja.
3 Tor ja
4 Ann Kan dere be dem om å [parkere et annet] sted=
5 Mar [ja ja riktig,]
6 Ann =fordi [vi vil] ikke ha sånne biler her oppe.
7 Mar [ja det var det].
8 Jan £Nei det fikk jeg ikke med meg£ @
9 Mar Ja det stemmer det er liksom på samme nivå som den (.) den vitsen som går om de
10 IKEA-bussene klokka ti tilbake til Bærum, hvis dere har hørt om den?
11 Tor [Nei] fortell.
12 Jan [Nei]
13 Mar Hvorfor er IKEA-bussene klokka ti på hverdager til IKEA fra Oslo fulle av vietnamesiske
14 vietnamesiske eller thai (.) damene da?
15 Ann Ja?
16 Mar Fordi alle (.) bærumsmennene som skal på jobb til Oslo, kjører med dem i bilen sin så de
17 kan bruke kollektivfeltet
18 Ann jah
19 Mar og så vil ikke bruke (.) vil ikke gi penger for eh bussbillett, så da må de bruke en gratis
20 IKEA-buss da. £Ja sånn£
21 Jan Ååå @@
22 Ann mm
23 Mar Ja, det er liksom på samme nivået ikke [sant]?
24 Jan [Ja,] det er litt sånn nedlatende?
25 Mar Veldig.
26 Jan Men samtidig, det er liksom (.) det er ganske fordomsfullt=
27 Mar mm ja
28 Jan =men det er også basert på noe som alle fordommene er basert på noe ikke sant?

Når innholdet i Kirkvaag-klippet som først var vanskelig tilgjengelig, ble forklart, følger Marek opp med en liknende narrativ, en vits, som straks blir evaluert både implisitt (linje 21: “Ååå.”) og eksplisitt av Jana som “litt sånn nedlatende” (linje 24). Marek sier seg enig i evalueringen som *veldig* nedlatende (linje 25), og han assosierer fra “Winche-Lanche”-karakteren og tematikken bil til bærumsmenn som er mer opptatt av sitt eget forgodtbefinnende enn sine asiatiske ansatte. I likhet med klippet frembringer ikke vitsen noen umiddelbar respons i form av anerkjennning

av det potensielt *humoristiske*, men snarere en understrekning av at humoren befinner seg på et nedlatende og samme (underforstått lave) nivå. Jana reflekterer videre og sneier innom et poeng flere av deltakerne kommer inn på: hvordan stereotypier og fordommer er forankret i “virkeligheten” på et eller annet plan (“alle fordommene er basert på noe ikke sant” (linje 28, se også utdrag 4 og 5). Litt seinere i samtalen sier Jana: “måten han gjør det på selvfølgelig skal være litt morsom”. Selv om humoren oppleves som nedlatende og dårlig, gjenkjennes altså selve akten *å gjøre humor*. Sammenfattet kan vi se at klippet åpner opp for samtalebidrag fra samtlige, med engasjement, overlapping, lengre, utvidete talleturer, assosiasjoner, refleksjoner og evalueringer, og at det nettopp initierte synspunkter på stereotypier og fordommer, slik vi ønsket.

Kampen for tilværelsen

Klippet fra “Kampen for tilværelsen” frembrakte umiddelbart reaksjoner forenlig med humoristisk effekt hos samtlige av deltakerne; det var smil og humring, og en typisk kommentar var også her: “Det var morsomt fordi var kanskje tatt fra realiteten litt”. Utdrag 4 er fra samme samtale som utdrag 3, mellom Jana og Marek, men måten samtalen utvikler seg på, er karakteristisk for flere. Videoklippet engasjerer, og de syns den befinner seg på et høyere nivå enn forrige klipp; den virker realistisk (“typisk scene fra en polsk komedie egentlig”, linje 10) og er “veldig bra” (linje 10).

Utdrag 4. Til stede: Toril, Anne, Marek, Jana.

- 1 Mar men den kunne ha vært i en polsk serie (.) eh egentlig (.) akkurat [på]=
 2 Jan [ja]
 3 Mar =samme måte. På den måten var den ekte da.
 4 Jan Ja, og måten de snakket sammen [med å] (.) ja prøve å lure systemet litt og se om det=
 5 Mar [eh han]
 6 Jan =går og så går det ikke og.
 7 Mar Ja, selvfølgelig går det ikke. @@@
 8 Jan Jaa (.) @@
 9 Ann @@@
 10 Mar Så det er sånn typisk eh typisk scene fra en polsk komedie egentlig. Så sånn sett var den veldig bra.

I klippet fra “Kampen for tilværelsen” foregår samtalen utelukkende på polsk, med unntak av dialogen med grensepoltiet, som foregår på tysk og engelsk. Bortsett fra den norske tolleren spilles karakterene av

polsktalende skuespillere. Vi hadde heller ingen underteksting. Her la språkvalget i seg selv til rette for at deltakerne kunne evaluere ut fra en felles grunn. Et “vi” ble etablert i den forstand at klippet kun ville gi fullgod mening for dem som behersker polsk, men likevel var handlingene som ble utført på skjermen, tydelige. Samtidig gjorde språkvalget at deltakerne fikk forsterket den ekspertrollen de var tildelt som deltakere, og at de kunne bygge både på innforståthet og et fellesskap. Språkvalget signaliserte også muligheten for selv å benytte et bredere språkrepertoar. Rent metodisk forutsetter dette at forskerne har tilgang til språkstøtte eller samarbeid med kolleger med kompetanse i det aktuelle førstespråket, i dette tilfellet polsk, noe som var tilfellet for oss. Utdraget illustrerer et annet viktig poeng: Det viser hvordan deltakerne samtaler *med* hverandre og forhandler fram en felles evaluering, og ikke bare svarer på forskernes spørsmål. Slik bidro også dette klippet med gode data til våre studier. Vi ser også hvordan stereotypien om at polakker ikke alltid er like lovlydige, gjenkjennes, men gjennom evalueringen rammes polakken inn som en snedig problemløser i møte med et rigid system, heller enn en skurkerolle (“prøve å lure systemet litt” (linje 4)). Dette poenget blir gjentatt rett etterpå, ganske så eksplisitt, når Toril spør hvor stereotypier kommer fra (utdrag 5).

Utdrag 5. Til stede: Toril, Anne, Marek, Jana.

- 1 Jan ja de er jo (.) de kommer fra realiteten @@ fra
- 2 Mar ja de er jo selvfølgelig karikaterter alltid ikke sant? Det er jo ((uklart)) komedie så må jo
- 3 være litt litt for mye ikke sant for å være morsomt. Men (=)
- 4 Jan ja
- 5 Mar =det er jo er jo noe som er ekte
- 6 Jan ja ja ja det er ikke noe (.) man legger ikke skjul på at det er jo (.) det her med å bytte
- 7 hjul ðdet kunne jo ha skjedd@ @ Jeg hadde ikke vært overrasket om jeg hørte=
- 8 Tor @
- 9 Jan =å ja polakker skulle (.) å ja de stjalð. Det er sånn (.) ja det er noen som gjør det
- 10 sikkert [eh]
- 11 Mar [Samtidig] så høres det utrolig trist ut å si at dette er å være polsk=
- 12 Jan Nei [men ikke det]=
- 13 Mar =[å liksom stjele hjul]=
- 14 Jan =er ikke det å være polsk det hadde ((uklart)).
- 15 Mar =det er ikke det, men det er på en måte problemløsning egentlig@@@ @ £Ja de hadde et problem
- 16 så løste de det@ @@

Det kanskje tydeligste eksempelet på oppfatningen om at stereotypiene har en viss forankring i “virkeligheten” kommer fra deltakeren Maja, når hun blir utfordret på om klippet er morsomt, interessant, eller kanskje dumt? “Det er sant!” svarer hun med ettertrykk. Den samme oppfatningen slås fast av deltakerne her i utdrag 5. Samtidig forhandler deltakerne her fram en “helterolle” (‘problemløseren’) heller enn en “skurkerolle” (‘tyven’). Slik viser de hvordan stereotyper ikke er entydig positive eller negative, og vi kan knytte an til forskning på migranternes fortellinger som har vist hvordan stereotyper kan fungere som en metapragmatisk ressurs i framforhandling av identiteter på sosialt meningsfulle måter (Creese & Blackledge, 2020). Samtalen her bærer også preg av en avslappet tone, med latter, entusiasme, utbygde samtaleturner og rike svar, noe vi mener videoklippet bidro til.

Norske byggeklosser

Det tredje klippet, “Norske byggeklosser”, frembrakte liknende reaksjoner som det foregående, men i tillegg kommer det såre i møtet med stereotyper tydeligere fram. I utdrag 6 uttrykker deltakerne Ewa og Maja gjensidig enighet og engasjement.

Utdrag 6. Til stede: Toril, Anne, Ewa, Maja.

- 1 Tor var det noe dere reagerte på, var det troverdig eller?
- 2 Ewa Det var litt irriterende fordi at det (.) han han ikke forsto henne ikke sant? Så og allikevel sa han
- 3 at “ja ja vi fikser alt”, fså det er ikke greit på en måte å si sånn og gjøre omvendt etterpåf.
- 4 Maj ja
- 5 Ewa Men jeg jeg kjenner til så mange historier som i den filmen, at jeg ikke er på en måte overrasket
- 6 over det som skjedde.
- 7 Ann Kjenner du mange?
- 8 Ewa Ja ja ja @@@
- 9 Maj Akkurat det er veldig sant. Jeg jobber som ((anonymisert)) og jeg ser på polske ((anonymisert))
- 10 når de ikke forstår men likevel nikker.
- 11 Ann mhm
- 12 Maj Og det skjer veldig ofte og jeg tror det er fordi folk vil være (.) de de vil være raske de vil
- 13 være effektive de vil gi god hjelp til den som betaler=
- 14 Ann mhm
- 15 Maj =eller på en sånn yte bra service ovenfor ((anonymisert overordnet)). Være problemfrie.
- 16 Ann Ja
- 17 Maj Være sånn ikke skape noe mer trøbbel=

18 Ann Ja

19 Maj =eller noe sånt. Så det som man oftest hører polakker si “no problem”. Eller “we fix”.

20 Alle @@@

21 Maj Det er veldig ofte.

22 Ewa @@

Håndverkeren i klippet fra “Norske byggeklosser” ble, antakelig ganske rettmessig, beskrevet som ikke spesielt autentisk polsk av flere av deltakerne våre. Igjen blir et autentisitetskrav gjort relevant, slik vi så i tidligere eksempler. Samtidig genererer klippet nye historier, som bunner i en grad av *gjenkjennelse*, slik Maja bidrar med her i utdrag 6. Hun setter reaksjonsmønsteret som framstilles som humoristisk og overdrevet i klippet, i sammenheng med en oppførsel hun har støtt på flere ganger i møte med polakker i yrkeslivet. I tillegg til å redegjøre for at hun *kjenner det igjen*, forsøker hun å *forklare* og rettferdiggjøre atferden gjennom å peke på et ønske om å være raske, effektive, yte god service (linje 12–15). En liknende erkjennelse kommer også til uttrykk hos Maja i utdrag 8 (nedenfor), der hun forteller at det oppleves som sårt å vite at mangfoldet og ulikhetene innad i gruppa av polske migranter ikke alltid anerkjennes. Et ønske om å utvide, forklare og kanskje også rettferdiggjøre de stereotypiene som gjenkjennes i klippene, er kjennetegende for hvordan flere av samtalen utspiller seg. Også Jana og Marek kommer til en slik fase i samtalen, i utdrag 7:

Utdrag 7. Til stede: Toril, Anne, Marek, Jana.

1 Jan Ja, men hvis man tenker på okay de to siste klippene da tenker vi okay håndverker (.) også

2 noen som reiste ut (.) hit=

3 Mar mhm

4 Jan =sikkert for å jobbe.

5 Mar ja

6 Jan De har ikke reist på grunn av familie eller spennende jobb eller de fikk (.) de reiste hit sikkert

7 for å jobbe litt

8 Mar ja også fordi de måtte.

9 Jan ja kanskje det var mye som noe som førte dem hit. Det er ikke for å unnskyldte at de fstjalte

10 hjulene @@ det er ikke det

I dette utdraget settes både “Kampen for tilværelsen”-klippet og “Norske byggeklosser”-klippet inn i en større sammenheng, idet deltakerne re-

flekterer over hva som ligger bak og som foranlediger ønsket om å reise til Norge. For noen er det kanskje rett og slett slik at de måtte; det var noe som førte dem hit (linje 8 og 9). Dette er igjen ett eksempel på hvordan videoklippene fungerer som en igangsetter for å *reflektere* omkring noe mer og annet enn kun innholdet og bringer samtalen fra det konkrete til noe overordnet og generelt, som igjen kan fungere som ramme for spesifikke, personlige erfaringer. I utdrag 8 deler Maja liknende betraktninger.

Utdrag 8. Til stede: Toril, Anne, Maja, Ewa.

- 1 Maj Ja, fordi den den scena fra Kampen til om tilværelsen den har jeg sett før og jeg har faktisk tenkt
2 veldig mye om den gjennom årene. Fordi den representerer en (.) en type hendelse som faktisk
3 skjer ganske ofte det veit vi om.
- 4 Ann hmm
- 5 Maj Og en type holdning også som vi vet at mange polakker har. Men ikke alle polakker.
- 6 Ann Hvilken holdning da tenker du på?
- 7 Maj Altså det å prøve å utnytte (.) det at prisforskjellene er så store at man kan tjene på for eksempel
8 ta med seg sigaretter.
- 9 Ann hmm
- 10 Maj Eller det at man må spare leve billigst mulig for å kunne spare mest=
- 11 Ann Ja
- 12 Maj =og så ta med seg eller sende til familie. Og det er det er ikke uten videre negativt heller men det
13 ikke sant? Så det det der er veldig sant. Det veit vi om=
- 14 Ann hmm
- 15 Maj =men samtidig så er det (.) vanskelig for meg som polakk å vite at folk har det som bilde på polakker.
16 Og polakker er veldig forskjellige og de er veldig mange også. Så ja det er litt sårt da.
- 17 Ann Hva synes du om den?
- 18 Ewa Ja @ jeg er helt enig

Avsluttende diskusjon

Forskningsspørsmålet vi stilte innledningsvis, var hvordan man kunne studere erfaringer med stereotypier og inkludering i en andrespråkskon- tekst. Inngangen vi valgte, var å samle inn data i fokusgrupper som tar utgangspunkt i videoklipp. Bruken av igangsettere har vært nokså vanlig i norsk andrespråksforskning. Filmsnutter og bildeserier har vært brukt til å generere narrativer, og spill har vært brukt til å tilrettelegge for se-

mistyrte samtaler. I norsk andrespråksforskning finner vi bl.a. bruk av bildeserier og filmer som *The Pear Story* (Chafe, 1980, se f.eks. Nistov, 2001) og *Frog, where are you?* (Mayer, 1969; se f.eks. Svendsen, 2004), men så langt vi har klart å finne ut av, har ikke bruken av videostimuli som kopler seg på stereotypier, forekommet.

Videoene vi har brukt, fungerer som igangsetter, fordi de bringer deltakerne fra det konkrete til det allmenne til det personlige. Det å *beskrive* noe er en mindre ansiktstruende handling enn å skulle *mene* noe, og når evalueringen og meningen kan forhandles fram i fellesskap i en ikke-truende kontekst, er det enklere å åpne opp for mer personlig bidrag etter hvert. I en fokusgruppe kan man også samkonstruere narrativer der flere deltakere bidrar. På den måten kan man utforske sosialt delt kunnskap, og deltakerne kan respondere på det de andre sier, sammenligne erfaringer og verdier (Kamberelis, Dimitriadis & Welker, 2018) og ikke stå alene med synspunktene.

Konteksten for fokusgruppeintervjuet er avgjørende for hvor personlige deltakernes bidrag og historier er. Jo mer *symmetrisk* samtalen er, desto større er sjansen for at deltakeren faktisk deler personlige erfaringer (Pavlenko, 2007). Derfor er det viktig å utjevne eventuell asymmetri og kommunisere en tydelig anerkjennelse av at deltakerne er “eksperter”. Dette understrekte vi ved eksplisitt å uttrykke at vi henvender oss til dem fordi det er de som er ekspertene. En typisk bekreftelse på dette ser vi i samtalen med Jakub og Julia, der Toril utbryter: “og nå har vi holdt på mye lenger enn vi egentlig hadde tenkt og det er fordi det er så utrolig spennende å høre på deres refleksjoner”.

Språkvalg er også av stor betydning. Dette kan uttrykkes eksplisitt, og mer implisitt gjennom for eksempel å bruke igangsettere på flere språk, slik som i klippet fra “Kampen for tilværelsen”. I det forhåndsutsendte informasjonsskrivet formidlet vi at forskerne i NorPol-prosjektet deler et ønske til å bidra “til en større forståelse av utfordringene innvandrere møter i arbeidslivet, og på sikt legge til rette for bedre arbeidslivskommunikasjon”. I denne artikkelen har vi vist at for at humor skal fungere, enten i form av en humoristisk effekt, eller som grunnlag for forhandling om evaluering, trengs det en *felles plattform*. I fokusgrupper kan et slikt fellesskap etableres på flere nivåer samtidig.

At videoene bidrar til engasjerte samtaler der alle deltar, så vi særlig tydelig i utdrag 3, selv om noen replikker måtte gjentas av moderatorene. Der blir historien i videoen, så fort den er forstått, utvidet av Marek med

en vits med litt tilsvarende innhold, og denne vurderes videre av Jana og bringes til slutt over til ett av temaene i vår studie, det vil si fordommer mot polakker. Vi ser at samtalene flyter naturlig, det er ikke spørsmål og svar, men det er refleksjoner og forsøk på forklaringer og gryende *stillingstaking* fra deltakerne til et komplisert og følsomt tema om den gruppen de selv tilhører.

Vi brukte humoristiske videoer som var offentlig tilgjengelige der polakker var involvert på en eller annen måte. Fordi vi ikke hadde så mange å velge blant, ble det litt tilfeldig hvilke situasjoner som ble tatt opp, og hva slags personer, både polske og norske, vi møtte i videoene. Dette kunne selvfølgelig vært gjort annerledes, og både hendelser og persongalleri kunne vært nøyere vurdert. Likevel viste det seg at de tre videosnittene fokuserte på ulike aspekter ved karikerte møter mellom polakker og nordmenn, i ulike situasjoner, med bruk av ulike språk og med ulike tilnærminger til “problemet” som skulle løses, og at videoene engasjerte. Slik kan fokusgruppesamtaler med korte humoristiske klipp som igangsettere være en inspirasjon – og et innlegg i en diskusjon om hva slags videoer en eventuelt bør velge – til studier av andre innlærergupper eller andre minoriserte grupper i det mangfoldige norske språksamfunnet.

Dette arbeidet er delvis finansiert av Norges forskningsråd gjennom ordningen for Sentre for fremragende forskning, prosjektnummer 223265 og prosjektet *Andrespråkskommunikasjon i arbeidslivet – om polske immigranter i Norge (NorPol)*, prosjektnummer 302219. Vi vil takke deltakerne, kollegaene våre og to anonyme fagfeller for mange gode innspill.

Abstract

This paper presents a methodological approach which incorporates humorous videos in focus group conversations with speakers of Norwegian as a second language. The approach has been tested out in a project where we among other things have examined how stereotypes may affect language learning and communication among adult Polish migrants in Norway. This may be conceived as a sensitive topic, and to make it less demanding, we have kick-started the conversations with three video clips from different, humorous portrayals of accounts between Poles

and Norwegians, at some point broadcasted on Norwegian national television. The portrayals of the Polish migrants are, as often in Norwegian media texts, one-dimensional and based on stereotypical expectations regarding sex, language competence, occupation, and behaviour. The videos have generated interesting data that touches upon circumstances that at first glance seems difficult to share with outsiders. Seeing stereotypes and emotions in relation has been fruitful, however, and in our opinion the video stimuli, and especially the ones that are meant to be funny, adds an extra dimension to the focus group method, especially when focusing on the participants' own lived experiences. Research on notions and attitudes associated with dialectal variation, national minority languages and other migrant languages than Polish may benefit from following the same template as we have presented in our study, since our experiences point to how humour and video stimuli expand the scope and inspire the participants to contribute with important insights regarding identity construction, second language learning and use.

Keywords: *Humour, Stereotypes, Method, Video stimuli, Polish, Focus Group conversations*

Litteratur

- Andreone, M. & Amore, E. (2019). Il sogno di Enea (Aeneas' Dream). If we can laugh about the same things, we are not so different: A Comedy with Migrant Actors. *Rivista Italiana di Studi sull'Umore (RISU)*, 2(2), 101–108.
- Breen, R. (2006). A Practical Guide to Focus-Group Research. *Journal of Geography in Higher Education*, 30(3), 463–475.
- Bye, H. B. (2015). Norske stereotyper. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 52(11), 952–954.
- Chafe, W. (1980). The pear stories: Cognitive, cultural, and linguistic aspects of narrative production (Advances in Discourse Processes, vol III). Ablex.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2011). *Research Methods in Education*. Routledge.

- Creese, A. & Blackledge, A. (2020). Stereotypes and chronotopes: The peasant and the cosmopolitan in narratives about migration. *Journal of Sociolinguistics*, 24, 419–440. <https://doi.org/10.1111/josl.12376>
- De Fina, A. (2009). Narratives in interview. The case of accounts. For an interactional approach to narrative genres. *Narrative inquiry*, 19(2), 233–258. <https://doi.org/10.1075/ni.19.2.03def>
- De Fina, A. & Georgakopoulou, A. (2012). *Analyzing Narratives*. Cambridge University Press.
- De Fina, A., Golden, A. & Tonne, I. (2022). Narrative, Identities, and Experiences in Discourse Practices of Migrants. I R. Blackwood & U. Røyneland (Red.), *Spaces of Multilingualism* (s. 72–91). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003125839-7>
- Dyrlid, L. M. (2018). Polakken kan. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 29(3–4), 124–145. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2898-2018-03-04-03>
- Dörnyei, Z. (2007). *Research Methods in Applied Linguistics*. Oxford University Press.
- Ekman, P. (1999). Basic emotions. I T. Dalgleish & M. J. Power (Red.), *Handbook of Cognition and Emotion* (s. 45–60). Wiley. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/0470013494>
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J., Glick, P. & Xu, J. (2002). A Model of (Often Mixed) Stereotype Content: Competence and Warmth Respectively Follow from Perceived Status and Competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 878–902. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.6.878>
- Franzén, A. G. (2020). Humor på allvar: Makt och motstånd i multietniska utbildningskontexter. Forskningsprosjekt. Stockholms universitet. <https://www.su.se/forskning/forskningsprojekt/humor-p%C3%A5-allvar-makt-och-motst%C3%A5nd-i-multietniska-utbildningskontexter>
- Franzén, A. G. & Jonsson, R. (2023). *Banal humor och social ordning: Förbisedda affekter bland personal och intagna på ett ungdomshem*. Konferanseinnlegg ved Multinord 7, Universitetet i Oslo 18.–19. september 2023.
- Friberg, J. H. (2012). Culture at Work: Polish Migrants in the Ethnic Division Labour on Norwegian Construction Sites. *Ethnic and Racial Studies*, 35(11), 1914–1933. <https://doi.org/10.1080/01419870.2011.605456>

- Friberg, J. H. & Golden, A. (2014). Norges største innvandregruppe: Historien om migrasjon fra Polen til Norge og om andrespråkskorpuset ASK. *NOA norsk som andrespråk*, 30(2), 11–23. <https://ojs.novus.no/index.php/NOA/article/view/832/827>
- Golden, A. & Kulbrandstad, L. A. (2022a). *Eksotiserende norsk med utenlandsk preg: Arnados språk i manesjen*. Presentasjon på Den niende forskningskonferansen om norsk som andrespråk. Høgskolen i Østfold, 3.–4. februar 2022.
- Golden, A. & Kulbrandstad, L. A. (2022b). *Imitasjon av andrespråkspreget språk*. Presentasjon på NORDAND 15. Reykjavík, 24. – 26. mai 2022.
- Golden, A. & Kulbrandstad, L. A. (u.a.). Norsk som andrespråk imitert i ulike kontekster.
- Golden, A. & Lanza, E. (2013a). Narratives on literacy: Adult migrants' identity construction in interaction. I A. Pitkänen-Huhta & L. Holm (Red.), *Literacy practices in transition: Perspectives from the Nordic countries* (s. 27–54). Multilingual Matters.
- Golden, A. & Lanza, E. (2013b). Metaphors of culture: Identity construction in migrants' narrative discourse. *Intercultural Pragmatics*, 10(2), 295–314. <https://doi.org/10.1515/ip-2013-0013>
- Golden, A. & Lanza, E. (2015). Coon Valley Norwegians meet Norwegians from Norway. Language, culture and identity among heritage language speakers in the U.S. I J. B. Johannesen, & J. Salmons (Red.), *Germanic Heritage Languages in North America: Acquisition, Attrition and Change* (s. 323–358). John Benjamins.
- Golden, A. & Opsahl, T. (2019). *Norsk er norsk og polsk er polsk – “and never the twain shall meet”?* Innlegg ved den 14. forskerkonferansen om Nordens språk som andrespråk, København, 27. – 29. mai 2019.
- Golden, A. & Opsahl, T. (2023). No(r)way? Language Learning, Stereotypes, and Social Inclusion Among Poles in Norway. *Social Inclusion*, 11(4), 80–90. <https://doi.org/10.17645/si.v11i4.7112>
- Golden, A. & Steien, G. B. (2018). “Snakke med ved? Snakke med maskin?” Voksne flyktningers narrativer om norskopplæring. *Acta Didactica Norge*, 12(3), Art. 4. <https://doi.org/10.5617/adno.5916>
- Golden, A., Steien, G. B. & Tonne, I. (2021). Narrativ metode i andrespråksforskning. *NOA norsk som andrespråk*, 37(1–2), 133–155. <https://ojs.novus.no/index.php/NOA/article/view/1993/1962>

- Halvorsen, M. N. (2022). *Hvorfor ler vi “Hos Peder”?* En samtaleanalytisk studie av latter i terapisaamtaler [Masteroppgave i Nordisk, lektorprogrammet]. Universitetet i Oslo.
- Hennink, M. M. (2007). *International Focus Group Research: A Handbook for the Health and Social Sciences*. Cambridge University Press.
- Hyland, K. (2002). Authority and Invisibility: Authorial Identity in Academic Writing. *Journal of Pragmatics*, 34(8), 1091–1112. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(02\)00035-8](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(02)00035-8)
- Iglicka, K., Gmaj, K. & Wierzejski, A. (2016). The Poles in Norway: We Wanted Workers but People Arrived. *Mysł Ekonomiczna i Polityczna*, 1(52), 116–138. https://mysl.lazarski.pl/fileadmin/user_upload/dokumenty/czasopisma/mysl-ekonomiczna-polityczna/2016/Mysl_EiP_1_2016_8_Iglicka_Gmaj_Wierzejski.pdf
- Iversen, J. Y. (2020). Pre-service teachers’ translanguaging during field placement in multilingual, mainstream classrooms in Norway. *Language and education*, 34(1), 51–65.
- Jonsson, R., Franzén, A. & Milani, T. (2020). Making the threatening other laughable: Ambiguous performances of urban vernaculars in Swedish media. *Language & Communication*, 71, 1–15. <https://doi.org/10.1016/j.langcom.2019.11.001>
- Kamberelis, G., Dimitriadis, G. & Welker, A. (2018). Focus Group Research and/in Figured Worlds. I N. K. Denzin & Y. Lincoln (Red.), *The SAGE Handbook of Qualitative Research* (s. 692–716). Sage.
- Kampen for tilværelsen (2014). [TV-serie], 10. september. NRK1: NRK. <https://tv.nrk.no/serie/kampen-for-tilvaerelsen>
- Kjus, Y. & Kaare, B. H. (2006). *Humor i mediene*. Cappelen akademisk.
- Kraft, K. (2017). *Constructing Migrant Workers: Multilingualism and Communication in the Transnational Construction Site* [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Oslo.
- Krueger, R. A. (1994). *Focus groups: A practical guide for applied research*. Sage.
- Krueger, R. A. (1998). *Moderating Focus Groups*. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781483328133>
- Krueger, R. A. (2002). *Designing and Conducting Focus Group Interviews*. <https://www.eiu.edu/ihec/Krueger-FocusGroupInterviews.pdf>
- Lanza, E. & Golden, A. (2022). Wielding space and time in migrant narratives: Personal and professional identities in discourse. I P. Lane,

- B. Kjelsvik & A. B. Myhr (Red.), *Negotiating Identities in Nordic Migrant Narratives: Crossing Borders and Telling Lives* (s. 111–135). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-89109-1_5
- Liamputtong, P. (2011). *Focus Group Methodology: Principles and Practice*. SAGE.
- Lockyer, S. & Pickering, M. (2005). Introduction: The Ethics and Aesthetics of Humour and Comedy. I M. Pickering & S. Lockyer (Red.), *Beyond a Joke. The Limits of Humour* (s. 1–24). Palgrave Macmillan.
- Meissner, C. (2018). *Formative assessment at the intersection of principles, practice and perceptions* [Masteroppgave]. Høgskolen i Innlandet.
- Melby, G. (2008). Språk og symbolsk makt i Team Antonsen. *Målbryting*, 9, 35–68. <https://doi.org/10.7557/17.4797>
- Mayer, M. (1969). *Frog, where are you?* Dial Press.
- Molde, E. B. & Wunderlich, I. (2021). “That’s why jeg sa ja til intervju også”. Bruk av semistrukturerte dybdeintervju som metode innenfor andrespråksforskningen. *NOA norsk som andrespråk*, 37(1–2), 157–181. <https://ojs.novus.no/index.php/NOA/article/view/1994/1963>
- Morgan, D. L. & Hoffman, K. (2018). Focus Groups. I U. Flick (Red.), *The SAGE Handbook of Qualitative Data Collection* (s. 250–263). Sage.
- Nistov, I. (2001). *Referential choice in L2 narratives. A study of Turkish adolescent immigrants learning Norwegian* [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Oslo.
- Norske byggeklosser (2018) [TV-program], IMDbPro, <https://www.imdb.com/title/tt7597486/>
- Obojska, M. A. (2020). What’s in a name? Identity, indexicality and name-change in an immigrant context. *European Journal of Applied Linguistics*, 8(2), 333–353. <https://doi.org/10.1515/eujal-2020-0004>
- Obojska, M. (2021). Connections worth keeping? Language and socio-cultural practices in the imagined future of Polish teenagers in Norway. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 42(5), 431–443. <https://doi.org/10.1080/01434632.2021.1913175>
- Opsahl, T. (2021). Invisible Presence? Polish in Norwegian Public Space. I R. Blackwood & D. A. Dunlevy (Red.), *Multilingualism in Public Spaces: Empowering and Transforming Communities* (s. 111–

- 136). Bloomsbury Academic. <https://doi.org/10.5040/9781350186620.ch-005>
- Opsahl, T. & Golden, A. (2023). «Polsk, men» – narrativer om profesjonell identitet og posisjonering blant høyt utdannede polakker i Norge. *Nordand: nordisk tidsskrift for andrespråksforskning*, 18(2), 110–124. <https://doi.org/10.18261/nordand.18.2.3>
- Pavlenko, A. (2007). Autobiographic narratives as data in applied linguistics. *Applied Linguistics*, 28(2), 163–188.
- Prior, M. T. (2018). Interviews and Focus Groups. I A. Phakiti., P. De Costa, L. Plonsky & S. Starfield (Red.), *The Palgrave Handbook of Applied Linguistics Research Methodology* (s. 225–248). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/978-1-137-59900-1_11
- Robinson, J. (2020). Using focus groups. I Ward, M. R. M. & Delamont, S. (Red.), *Handbook of Qualitative Research in Education* (s. 338–348). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781788977159.00040>
- Ruiz-Madrid, N. & Fortanet-Gómez I. (2015). A Multimodal Discourse Analysis Approach to Humour in Conference Presentations: The Case of Autobiographic References. *Social and Behavioral Sciences* 173, 246 – 251.
- Scott, S. (2016). Sophie Scott on Why We Laugh at TED Talk (Full Transcript). <https://singjupost.com/sophie-scott-on-why-we-laugh-at-ted-talk-full-transcript/>
- Selj, E. (2019). Språklige minoriteter i auditoriet (SmiA). utfordringer, håndtering og muligheter. *Uniped*, 42(4), 381–399. <https://doi.org/10.18261/issn.1893-8981-2019-04-05>
- Slåke, A. L. (2018). *Portraying a major minority in televised public service broadcasting. Portrayal of Polish Immigrants in the Norwegian Broadcasting Corporation* [Masteroppgave]. Universitetet i Bergen.
- SSB, Statistisk sentralbyrå (2023). <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrerer/statistikk/innvandrerer-og-norskfodte-med-innvandrerforældre>
- Svendsen, B. A. (2004). *Så lenge vi forstår hverandre. Språkvalg, ferspråklige ferdigheter og språklig sosialisering hos norsk-filippinske barn i Oslo* [Doktoravhandling]. Universitetet i Oslo.
- Swartling, Å. G. (2007). Focus groups. I *Advanced Tools for Sustainability Assessment, European Commission webbook*. SEI publications. <https://www.sei.org/publications/focus-group/>

- Trotto Libre (1996) [TV-program], 1. november. NRK1: NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/trotto-libre/1996>
- Vikøy, A. & Haukås, Å. (2023). Norwegian L1 teachers' beliefs about a multilingual approach in increasingly diverse classrooms. *International Journal of Multilingualism*, 20(3), 912–931. <https://doi.org/10.1080/14790718.2021.1961779>
- Wellings, K., Branigan, P. & Mitchell, K. (2000). Discomfort, discord and discontinuity as data: Using focus groups to research sensitive topics. *Culture, Health & Sexuality*, 2(3), 255–267. <https://doi.org/10.1080/136910500422241>
- Wilkinson, S. (2004). Focus group research. I D. Silverman (Red.), *Qualitative research: Theory, method and practice* (s. 177–199). Sage.
- Ziv, A. (2010). The Social Function of Humor in Interpersonal Relationships. *Society*, 47, 11–18.
- Øverbekk, M. & Kjelaas, I. (2022). “To, że będę się nauczać nowych słów, jaką mają tradycję, co robią Norwedzy. Warto się uczyć nowych języków.” En studie av sju polskspråklige elevers erfaringer med innpass, identitet og investering i norskspråklige fellesskap. *NOA norsk som andrespråk*, 38(1), 65–96. <https://ojs.novus.no/index.php/NOA/article/view/2105/2073>
- Aarnes, H. (u.å.). *Botanisk og plantefysiologisk leksikon*. <https://www.mn.uio.no/ibv/tjenester/kunnskap/plantefys/index.html>